

S O K F É L E .

2. Szám.

Béts. December 7-dikén.

1834

Emlékeztető Jegyzetek.

J a n u á r i u s .

4 Jan. — 1701 † Gróf Starhemberg Béts hős védje. — 1717. Frantzia ország, Anglia 's Németalföld frigyét köt Haagban. — 1810. A' Frantziák elhagyják felső Austriát. — 1786 † Mendelsohn (remeka Phaeton). — 1813. A' Frantziák kitakarodnak Königsbergből.

5 Jan. — 1807. Breslau megadja magát. — 1809. Anglia megbékél a' Törökkel. — 1813. Az Oroszok elősapatjai Königsbergben. — 1830 † Krakuban Praun Zsigmond hazánk leghiresb hegedüse.

6 Jan. — 1793. A' Poroszok bétörnek Lengyelországban. — 1801. A' Frantziák elfoglalják Würzburgot. — 1809. Frantziaország megbékél a' Svédekkel. — 1816. Poroszországban eltiltatnak az alatomos tarsaságok. — 1809 † Eberhard. (Aestheticaja 's Synon. Handwörterbuchja classicus betsü munkák.)

7 Jan. — 1715 † Fenelon. — 1742. Szül. Garve német fró. — 1794 † Möser történetíró. — 1807. Anglia elzárja kikötőit a' frantzia hajóknak. — 1823. Földingás Szigeten.

Egy reggel Párisban.

Laß Du die große Welt nur saufen,
Wir wollen hier im Stillen haufen.

G ö t t e s Faust.

Szép derült a' reggel! Lehetetlenség maradnom gözös szagú komor szállásomon (hótel de Lyon). Magasról lövelli már szét a' nap párázó aranyragyogással mindent éltető sugárit, kilentz óra elmúlt már, de Páris lakóinak fele alszik még; mindenütt bevont ablakok, tsukott boltajtók. Egy szerűen de tsinosan öltözködött varróleányok, egy iszonyú nagy zatskó és épen nem bátortalanul tett kémelegető pillongás mindenfelé ismerteti őket ilyeneknek, tipegnek keresztül

Toldalék a' M. Kurirhoz.

az uttzákon; erős tsontú izmos szolgálók kosarakka térnek vissza a' piatról; a' hajfodrász nyakra főre szalad legkorább házaiba; kék vászon kabátú férfiak egy szennyes kortsma ablakánál kotzkáznak és egy pajzán gyermek tsoport ádá dühzajjal katonás játékhoz fog a' Vendôme piatzon. Az elisei térek, úgy látszik, kiholtak, tsak némellykor gördül el rajtok egy kotsi; a' játszóházak, a' tsapszékek üresek, szintúgy körösleg a' vidám zöld lugasok, a' kényelmes ülések a' sötét lombozatú fák árnyaiban. Ha tudnák az álomba süllyedt város lakói, milly gyönyörű 's ingerlő a' reggel, milly aranyos a' nap, milly vidító a' gyenge, szel- lő langy fúvalma, melly a' madársereg énekével a' hajlango ágakon rengetez, — elhagynák ágyaik egészség- telen melegét, hogy a' szabadba sietvén testek 's szel- lemek enyhüljön a' fris levegőben és étvágyjok nőjön a' reggelire, melly nekem óra mulva olly jól fog esni: de a' szegények! tántzal tobzódó lakomazással, játékkal, — 's ki tudja mivel még? — huzzák ki az éjsz- kát; felhevülve, elkábúlva, lankadtan, eltsigázva sun- nyogának haza reggel felé, meglelék ugyan az ágyat, de nem az édes nyúgalmat, melly tsak a' rend, a' mér- sékletesség 's a' természetszerű élet mód társnéja, láz álmak dúlának agyaikban; a' forró vér ide 's tova há- nyá őket az ágyban; a' bánat törje sziveiket szeldelve felveré őket a' rövid szendergésből; gyötrő gond, ag- godalom, nyomorúság, megtartandó betsület szavak adósság dolgában megzavará gondolatjaikat, kiszopá tsontjaikból a' velőt; dél van már, fel kellene kelniük, de sokkal hádjattabbak most, mint mikor lefekvének, vissza dőlnek ismét a' vánkosok közé.

Soká lejték alá 's fel. Egy ugyan nem fényes, de jelen szükségeimnek megfelelő tsapszékben a' diadali kapu közelében jó reggelit, azaz theet, jóízű fejér,

kenyeret 's tojást kapni, a' kellemes kortsmárosné is el el jő 's ki ki szidja minden harag 's siker nélkül szép nyájas két gyermekeit, kik ősze barátokzván velem mellettem szeretnek sűrögni forogni. Több már a' városba menő 's a' városból jövő, van miben kéjelyhet a' szem. Ma különösen jól mulattam egy paraszttal ki fiával a' városba menvén beszólt az érintett kortsmába egy pohár genfire. A' tizenhárom évű eleven paraszt gyerek köröskörül mindent szemügyre vett 's száz kérdést tett apjának. A' diadali kapu mindenek felett érdeklé őt, tudni akará, mit jelent ez „a' nagy udvari kapu.“ A' jámbor paraszt ezerszer járt el már mellette; a' nélkül hogy tsak eszébe is jött volna e' kapu jelentését ki tudakozni. A' kortsmárnéhoz fordult tehát most 's kérte feleljen meg fia kíváncsi kérdésére. „Kapunk ott?“ felele ő. „A' jó Isten tudja mit kellene jelentnie. Általában diadalkapunak neveztetik, de még tsillagkapu, Trocadero kapu, Angouléme diadalkapunak is és kitudja még miuek mondják! Én már örökké való diadalkapunak is hallám neveztetni, mert mint látszik el nem készülend, ha mingyárt örökké áll is. Részemről minden köve sértő, boszszantó 's botránkoztató, mert, minthogy éper születésem napján August 15-kén 1806 tétetett le talpköve, szünetlen eszembe hozza iszszonyú számát azon éveknak, mellyeket már átéltem.“

A' deli szép katzér menyetske erre komplementet várt, de a' falusi embernek épen nem vala kedve illyesbe ereszkednie. Folytatá tehát észrevehetőleg boszszúsan beszédjét: „E' kapunak halhatatlan Tsászá-runk számtalan győzelmeinek egyikét kellett volna örökösítnie. De a' Bourbonok barátjai szorgalmatosban dolgoztak Napoleon megbuktatásán, mint a' szobrázok a' ditsőítésére rendelt kapun. Kilentz évig

egészen félbeszakadt az építés. Az Angoulêmei hertzeg most szert tett a' tsudálatos Trocaderoi győzelemre, és a' kapunak most a' Trocadori győzelmet kellett volna a' feledékenység zavarától örök időre megmen-
tenie. Lassan 's alamuszian folyt a' munka. Esztendők át tsak egyetlen egy munkás foglalatoskodott véle; ellenben két *felügyelő* volt melléje rendelve, hogy a' jó ember meg ne erőltesse magát. Ki tudja mikorra készül el ez a' kapu 's hány nevet kap még addig."

Dolgom léven haza sieték most.

P i n k a y.

A' mik az Angolyoknál a' Penny- a' Németeknél a' Pfennig- és Heller- Magazin-ok, épen azok a' Fran-
tzoknál a' *Magasin pittoresque* (Képestár) a' Mosaique (mind kettő 1833 esztendőben kezdődött) és a' *Journal des connoissances utiles* (Hasznos esméretek ujsága) melly utóbbinak jelen 1833-iki folyamata már harma-
dik évi, 's főképen szorgalmi, vagy gazdasági tár-
gyakról való jeles értekezésekkel teljes. A' Magasin pittoresque-t annyira kifosztogatja a' Pfennig Magazin, hogy nem igen marad belőle közleni való; de a' Mo-
saique és a' Journal des connoissances utiles-ben több olyan jeles értekezés találtatik, melly nem lelt helyet a' Pfennig Magazinban szolgáljon például e' következő:

A' krumpli' eltartásáról.

A' történet, melly már annyi szerentsés felfede-
zésekre vezette az embereket, figyelmeztetett közelebb
arra bennünket, miként kelljen a' krumplit esztendőt
által kitsirázás és romlás nélkül eltartani.

Egy mezei gazda őszszel krumpliját egy kész ve-
rembe rakatja. Váratlan és szorgos dolgai rögtön hosz-
szú utra indulni késztik, úgy hogy felejtven a' krump-

lit, róla semmi rendelést sem tesz. Egyszer tavasszal, még mind távol lévén, eszébe jut a' krumpli. Ír haza hogy a' vermet felbontván, a' krumplit vessék el, esze ágában sem lévén, hogy az már vagy el nem romlott, vagy ki ne tsirádzott volna. Felbontják a' vermet, 's a' krumplit, nagy bámulásokra, mind épen és tsirázatlan találják. Próbálják vizét, 's az legkiseb- bet sem változott. Ekkor egész figyelemmel vizsgálván ennek okát, úgy találják, hogy a' veremben előbb szén volt, 's ennek porával lepve volt még akkor is a' verem feneke. Így maradt meg a' krumpli. Ez idén (1833) már nagyban akarnak ezzel próbát tenni, 's ha el sül, könnyü leszsz a' krumplit eltartani. (Mosaique)

Az oktatás eleji. (Enseignement elementaire.)

Háromféle módja lehet az oktatásnak. 1. az *egyen- kénti* (individuel). 2. Az *együtti* (simultané) és 3. a' *költsönös* (mutuel). Az első szerént a' Tanító egyen- ként magához szöllítja egymásután a' gyermekeket, 's velök olvastat. Ezen mód szerént naponként hat órai oskolában létel alatt, — tsak 60 gyermeket vévén is fel, — egyre egyre nem jut több, jövést menést kitud- ván, négy minutumnál, melly idő alatt ötet a' Tanító foglalatoskodtatja. Addig az 59 semmit sem tsinál, 's így a' hat órai idő, négy minutum hiján elvész rájok nézve. — Az *együtti tanítás*, melly szerént a' gyer- mekek könyvöket (melly mindnyájoknál egyféle) ke- zökben tartva helyben maradnak a' Tanító előtt, 's rendre mind olvasnak, a' többek pedig kísérik sze- mökkel, tulajdon könyvökben, a' mi olvastatik. Ez már kevesebb idővesztegetéssel jár, mert itt mindegyik gyermekre hat minútumnyi idő esik. Ha ezen idő alatt a' többek mind figyelmeznének, úgy ezen tanításmódja

mellett semmi baj sem vólna, de a' gyermek arra nem hajlandó. Így is sok el vész hát a' hat órából a' gyermekek' nagy részére nézve. A' *költőnös* tanítás mód szerént az oskolákban levő gyermekek tsapatokra, (p. o. a' 60 gyermek, hat tsapatra) osztatnak, mellyek a' falon függő táblával szemközt félkarikában ülnek. Mindenik tsapat' elsőjévé egy értelmesebb gyermek van rendelve, ki a' többek előtt olvassa a' mi a' táblán van, 's azután azt velők is olvastatja. Így mindenik tsapatban szüntelen olvas egy; 's az egész oskolában egyszerre hatan olvasnak; a' többek pedig, mind azért, mert a' sor hamarébb rájuk kerül; mind pedig mivel az első, sőt maga a' Tanító is inkább szemmel tarthatja őket, sokáig figyelmetlenül nem maradhatnak. Eunnél fogva, az első tanításmód szerént egy gyermek naponként hat órai oskolában létel alatt *négy*; a' 2-ik mód szerént *hat*; a' 3-ik mód szerént 36 minutumig gyakoroltatván valósággal: következik, hogy a' *költőnös* tanítás szerént kilentzszerte kevesebb idő alatt tanul meg a' gyermek olvasni, mint az egyenkénti tanítás mellett, és hatszorta kevesebb idő alatt, mint az együtti tanítás szerént. — (Journal des Connoissances utiles.) A' Közlő azt hiszi, hogy mind a' háromféle módot lehet és kell is változtatva tzeleányoson használni.

J e l e s m o n d á s o k .

— A' tapasztalás egy olly orvos, ki tsak akkor érkezik hozzánk, mikor már lábbadozunk.

— Hasonló ez élet egy pohár higgadt vízhez; minél lejobb iszszuk, annál inkább zavarodik.

— Ritka olvasó látja egy derék könyvben mind azt a' jelest, a' mi abban foglaltatik. Az ostobák annak finomabb szépségeit szintűgy fel nem vehetik,

mint á' myopsok egy remek festésnek legbájosabb vékony vonássait.

— A' ledérségnek egyedüli gyógyszere az igaz szerelem.

— A' Dúsgazdagok nem rakják fel mindenökre neveiket bélyegeiket, mert ezt nem gyöznék. A' szegény megjegyzi nevével azt a' keveset a' mije van mind, félvén hogy különben tőle azt is eltulajdonítják; azért teszem én is nevem e' néhány sor alá. K. Ú.

XII Károly Svékus (Svéd) Király és gróf Wachtmeister. Egykor Károly a' Holsteini hertzegtől az ő atyafiától és még másoktól késértetve kilovagolt, és a' társaság egy rakás épületfához ért. Ezt megpillantván a' Holsteini hertzeg a' fiatal tüzes vakmerő Károlyhoz javalló hangon így szólla: meg kellene próbálni, valyon a' lovak által fognak e' ezen a' rakás fán ugrani?“ Ezt Károly megtenni nemcsak tüstént kész volt, hanem első is akart lenni, a' ki a' nyaktörő mérész próbát megtegye. Már éppen sarkantyúba kezdé lovát venni, midőn Wachtmeister János admirál megkapta a' lónak kantárszárát, és visszatartóztatá a' fiatal királyt, mondván: „Felségednek nem szabad oda lovagolni.“ Erre a' Holsteini Hertzeg rákiált az admirálra: „Mitsoda! hogy bátorkodik maga a' királyát megtartóztatni, hogy azt ne tegye a' mit akar?“ Wachtmeister hideg vérrrel így felele: „Hertzogséged próbálja a' szökést, ha tetszik, de a' Királyomnak nem szabad azt tenni.“ Tudja az úr kivel beszél? kérdezte, még haragosabb hangal a' hertzeg. — „Igen is,“ mondá Wachtmeister, „azt jól tudom, hogy a' Holsteini hertzeggel beszélek: de hertzogséged se felejtse el, hogy a' királynak tanácsosával gróf Wachtmeisterrel beszél. A' király egy olly szöktetésnél kitörhetné a' nyakát. Ta-

lám azt gondolja az úr, hogy akkor azután Svékus király fogna lenni? Abból ugyan semmi sem lesz, míg engem *Jánosnak* neveznek, és ez itt függ! ekkor a' kardja markolatjára ütött. — Károly e' hatalmas szókat hallván, lovával megfordult, és az öreg grófnak a' vállára ütvén így szólott. „Nem! — Édes jó öregem ne haragudj! nem fogom a' szöktetést megtenni.“

K ö l t é s z e t.

Volt egy boldog idő, mellyben
 Igenzette szavaim'
 A' sors, 's kellő boldogságot
 Rebesgettek ajkaim —
 De változó a' természet
 Az idővel; — 's a' hív érzet
 Földi gyanánt mulandó;
 A' *jelen* nem állandó! —
 Elevezvén a' tengerre
 A' szelek ott létemet
 Ostromolák; 's elhaladni
 Gátlák szent reményemet.
 Itt sem lelém volt nyugalmam;
 De enyhül majd vad fájdalom;
 Mert mint földi mulandó
 Az inségis — Halandó! —
 Szelek, mellyek forgatjátok
 Engedő kis vitorlám'
 Létetek' míg nem esmerve
 A' nyugalmat lantolám.
 Szelek hajóm' elmerülni
 'S a' habokkal egyesülni
 Kéméljétek! — im tekint
 Jóbb *jövendőm*, — 's hozzá int!
 Lapsánszky J.
 Szigethről.